

На основу члана 30. став 8. Закона о високом образовању РС и члана 48. став 6. Статута Универзитета у Крагујевцу, декан Филолошко-уметничког факултета Универзитета у Крагујевцу доноси

РЕШЕЊЕ

Извештај бр. 01-4107 од 17.10.2016. године Комисије за оцену и одбрану докторске дисертације кандидата **Данка Камчевског** под називом *Дело Ц.Р.Р. Толкина у светлу дијахронијског сагледавања витешког романа*, ставља се на увид јавности објављивањем на сајт Филолошко-уметничког факултета, Универзитета у Крагујевцу у трајању од 30 дана.

Извештај се ставља на увид јавности у складу са последњим изменама и допунама Закона о високом образовању („Сл. гласник РС“ бр. 99/2014.).

Декан Факултета,

Радомир Томић, редовни професор

ЗАХТЕВ

ЗА ДАВАЊЕ САГЛАСНОСТИ НА ИЗВЕШТАЈ О УРАЂЕНОЈ
ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

Шифра за идентификацију дисертације _____

Шифра УДК (бројчано) 821.111.09 Tolkien J. R. R.(043.3)
82-392.09"04/14"(043.3)

Веб адреса на којој се налази извештај Комисије о урађеној докторској дисертацији:

**СТРУЧНОМ ВЕЋУ ЗА ДРУШТВЕНО-ХУМАНИСТИЧКЕ НАУКЕ УНИВЕРЗИТЕТА
У КРАГУЈЕВЦУ**

Молим да у складу са чл. 30 Закона о високом образовању и чл. 128 Статута Универзитета дате сагласност на извештај комисије о урађеној докторској дисертацији:

Назив дисертације: *Дело Ц.Р.Р. Толкина у светлу дијахронијског сагледавања витешког романа*

Научна област УДК (текст): енглеска књижевност, медијевистичке студије

Ментор и састав комисије за оцену дисертације:

ментор: др Биљана Ђорић Француски, ванредни професор, ужа област Англистика, Филолошки факултет у Београду

Комисија:

1. др Никола Бубања, доцент, ужа област Енглеска књижевност и култура, Филолошко-уметнички факултет у Крагујевцу
2. др Милица Спремић Кончар, доцент, ужа област Англистика, Филолошки факултет у Београду
3. др Томислав Павловић, ванредни професор, ужа област Енглеска књижевност и култура, Филолошко-уметнички факултет у Крагујевцу

Главни допринос дисертације (текст до 100 речи)

У српској англистици ретке су студије овог обима на тему дела Ц.Р.Р. Толкина, о којима су углавном писани краћи радови. С друге стране, ни код нас ни у иностраној књижевној критици до сада није било радова у којима би се Толкиново дело контекстуализовало у светлу витешког романа. Дисертација је показала да се феномену фантазије не може прићи без постављања питања о природи свести, вере, поверења, улоге рационалног ума, интуиције, осећања. Кандидат је такође утврдио да неразумевању како жанрова, тако и средњовековних и Толкинових дела, доприноси клима Новог века заоштрена позитивизмом и материјализмом, а на неки начин психоаналитичким, идеолошким и релативистичким постмодерним теоријама двадесетог века.

ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

Презиме и име кандидата: Камчевски Данко

Назив завршеног факултета: Филолошко-уметнички факултет, Универзитет у Крагујевцу

Одсек, група, смер: Одсек за филологију, студијски програм Енглески језик и књижевност

Година дипломирања: 2009.

Назив магистарског рада, односно докторског студијског програма: **Докторске студије из филологије (модул књижевност) на Филолошко-уметничком факултету Универзитета у Крагујевцу, тренутно на трећој години студија)**

Научно подручје: **Филолошке науке**

Година одбране: /

Факултет и место: **Филолошко-уметнички факултет, Крагујевцу**

Број публикованих радова: **14**

(навести рад који се тражи из члана 9. овог правилника)

Радови из категорије M22:

1. Данко Камчевски (2013): "Orality and Humour in *Sir Gawain and the Green Knight*", *Fabula*. Volume 54, Issue 3-4, Pages 263–274, ISSN (Online) 1613-0464, ISSN (Print) 0014-6242).

Радови из категорије M51:

1. Данко Камчевски (2012): „О далекосежним последицама филологије Вука Стефановића Караџића и браће Грим“, *Наслеђе*, бр. 23, год IX, стр. 103-117 (ISSN: 1820-1768, УДК: 811.163.41:929 Караџић В.С., 821.112.2.09 Грим. Ј., 821.163.41.09:398]:821.112.2.09)
2. Данко Камчевски; Маја Милутиновић; Јелена Андрејић (2011): „Две врсте лутања у англосаксонској елегiji *Потукач*“, *Филолошки преглед*, vol. 38, no. 2, стр. 143-155. (ISSN: 1800-8542, УДК 821.111.09-143"04/14")
3. Данко Камчевски (2010): „'Stars, hide your fires...' – A study in Shakespeare's psychological method“, *FACTA UNIVERSITATIS Series: Linguistics and Literature* Vol. 8, No 2, Ниш: Универзитет у Нишу, стр. 153 – 162. (ISSN 0354-4702, УДК 821.111.09-2 Шекспир В.)

Радови из категорије M52:

1. Данко Камчевски (2015): „Овен Барфилд: филологија, еволуција свести и криза савременог друштва“, *Анали Филолошког факултета, књига XXVII, свеска I (посвећена др Јасни Јанићијевић, редовном професору Филолошког факултета у Београду), Београд, стр. 183-208 (ISSN: 0522-8468, УДК 929:81 Овен Б., 811.111'37(091)).*
2. Данко Камчевски (2011): „Природа као женски принцип у роману Ц.Р.Р. Толкина и адаптацији Питера Џексона“, *Књижевност и језик*, год. 58, бр. 3-4, стр. 341-356 (COBISS.SR-ID: 514652846, ISSN: 0454-0689, УДК: 821.111.09-312.9).
3. Данко Камчевски (2010): „Парадокс у поезији Виљема Блејка“, *Књижевност и језик*, LVII/1-2, стр. 139-145. (ISSN: 0454-0689, УДК: 821.111.09-1 Blake W.)

Радови из категорије М53:

1. Данко Камчевски (2013): „Савремена приповетка за децу Љубице Жикић“, Липар, година XIV, број 51, стр. 255-261 (ISSN 1450-8338, УДК: 821.163.41-93-32.09 Жикић Љ.);
2. Данко Камчевски (2012): „Арундати Рој: мит и лаж“, Липар, година XIII, број 49/2, стр. 17-39 (ISSN: 1450-8338, УДК: 821.214-31.09 Рој А.,);
3. Данко Камчевски (2014), „Заводник Дејана Огњановића: зацртана путања и вео на ивици појавности“, Липар, година XV, број 53, стр. 249-252 (ISSN: 1450-8338, УДК: 821.163.41.-31.09 Огњановић Д.).

Радови из категорије М45:

1. Данко Камчевски (2011), „Бег као функција бајке“, Савремена проучавања језика и књижевности, год. 2, књ. 2, Крагујевац: Филолошко-уметнички факултет, стр. 155-162 (ISBN: 978-86-85991-31-8)
2. Данко Камчевски (2012): „Истрага и ехо у драми Пепео пепелу Харолда Пинтера“, Савремена проучавања језика и књижевности, год. 3, књ. 2, Крагујевац: Филолошко-уметнички факултет, стр. 147-153 (ISBN 978-86-85991-40-0, УДК: 821.111.09-2 Пинтер Х.);
3. Данко Камчевски (2013): „Смрт и визија раја у *Лучи микроkozма и Бисеру*“, у: Лаковић, Александар Б. / Јашовић, Голуб / Николић, Часлав, *Његош: ријеч скупља два вијека, зборник радова о песништву Петра II Петровића Његоша (1813-2013)*, Крагујевац: Удружење писаца Крагујевца, стр. 209-225 (ISBN 978-86-83545-54-4, УДК: 821.163.41.09-13 Петровић Његош П. П.:271.2, 271.2-188.5);

Некатегорисани радови:

1. Данко Камчевски (2015): „Biljana Đorić Francuski: *Biseri Radža*“, *Komunikacija i Kultura Online*, Godina VI, broj 6, str. 355-359;(e-ISSN 2217-4257 (Online), UDK 930.85(540)(049.3) 325.36:141.78]:82(540)(049.3))

Назив и седиште организације у којој је кандидат запослен: **није запослен**

Радно место: **није запослен**

**ПОТВРЂУЈЕМО ДА КАНДИДАТ ИСПУЊАВА УСЛОВЕ УТВРЂЕНЕ ЧЛ. 30 ЗАКОНА
О ВИСОКОМ ОБРАЗОВАЊУ И ЧЛ. 128 СТАТУТА УНИВЕРЗИТЕТА
У КРАГУЈЕВЦУ**

У прилогу вам достављамо: - Извештај комисије о оцени урађене докторске дисертације;
- Одлуку научно-наставног већа факултета о прихватању извештаја комисије о урађеној докторској дисертацији

Крагујевац,
17. 10. 2016.

Радомир Томић, редовни професор
Декан Филолошко-уметничког факултета

ФИЛОЛОШКО УМЕТНИЧКИ
ФАКУЛТЕТ - КРАГУЈЕВАЦ

ПРИМЉЕНО: 17. 10. 2016			
Орг.јед.	Б р о ј	Прилог	Вредности
01	4107		

НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ ОДСЕКА ЗА ФИЛОЛОГИЈУ
ФИЛОЛОШКО-УМЕТНИЧКОГ ФАКУЛТЕТА
УНИВЕРЗИТЕТА У КРАГУЈЕВЦУ

Наставно-научно веће Одсека за филологију Филолошко-уметничког факултета Универзитета у Крагујевцу, на седници одржаној 02. 09. 2016. године, предложило нас је (Одлука број 01-2900), а Стручно веће за друштвено-хуманистичке науке Универзитета у Крагујевцу на седници одржаној 14. 09.2016. године (Одлука број 01-3147) именовало у Комисију за оцену и одбрану докторске дисертације *Дело Џ.Р.Р. Толкина у светлу дијахронијског сагледавања витешког романа* кандидата Данка Камчевског. Захваљујући на поверењу, Наставно-научном већу Одсека за филологију подносимо следећи

ИЗВЕШТАЈ

I Опис докторске дисертације

Текст докторске дисертације *Дело Џ.Р.Р. Толкина у светлу дијахронијског сагледавања витешког романа* кандидата Данка Камчевског, написане под руководством проф. др Биљане Ђорић Француски као ментора, има укупно 337 страница текста нормалног (1,5) компјутерског прореда, и садржи следеће целине: Наслов, Идентификациона картица докторске дисертације, Садржај, Резиме, Кључне речи (на српском и енглеском језику), I Увод, II Историјски преглед, средњовековног витешког романа, III Од витешког романа до романа и фантазије, IV Толкинова призма, V Закључак и VI Литература.

Уводно поглавље - Уводно поглавље тематски је подељено на следећих шест потпоглавља: 1. Уводне напомене, 2. Џ.Р.Р. Толкин као медијевиста, 3. Џ.Р.Р. Толкин и средњовековна књижевност, 4. Џ.Р.Р. Толкин, витешки роман, романса, 5. Појмови витешког романа и романсе (са деловима 5.1. Романса између модуса и жанра и 5.2. Романса у систему књижевности Нортропа Фраја) и 6. Витешки роман, Толкин и антиредукционизам.

У првом потпоглављу, „Уводне напомене“, кандидат износи план и даје преглед програма дисертације, херменеутичких метода којима ће се служити, као и очекиваних резултата.

У другом потпоглављу, „Џ.Р.Р. Толкин као медијевиста“, кандидат обрађује различите аспекте живота и дела Џ.Р.Р. Толкина као познаваоца, проучаваоца и предавача средњовековне књижевности. Ово потпоглавље је општијег типа и комбинује биографску и библиографску методу, наглашавајући преплет између Толкинове личне и професионалне преокупације средњовековном књижевношћу, као и његове доприносе медијевистици.

У трећем потпоглављу, „Џ.Р.Р. Толкин и средњовековна књижевност“, кандидат представља бројне изворе којима је Толкин имао приступа и којима се служио. Ово потпоглавље контрастира два вредносна мишљења о Толкиновом „повратку у Средњи век“. Док Умберто Еко валоризује *Господара прстенова* као површан повратак, медијевишта Норман Кантор истиче бројне специфичности Толкиновог дела које говоре да се ради о аутентичној визији Средњег века за модерног читаоца. Веома је битан спој хоризоната савременог света и средњовековља који кандидат истиче, а који оправдава бављење Толкиновим делима и са становишта проучавања извора (средњовековних дела) и са становишта критике модерности.

У четвртом потпоглављу, „Џ.Р.Р. Толкин, витешки роман, романса“, кандидат излаже специфичније везе између Толкиновог дела и жанрова витешког романа и романсе, најпре налазећи упориште код самог Толкина, односно у његовим писмима у којима сопствено дело препознаје као романсу. Потом се кандидат осврће на критичаре и теоретичаре који су такође Толкиново дело повезивали са витешким романом и романсом, нарочито наглашавајући феномен преплета разних наративних токова.

Пето потпоглавље, „Појмови витешког романа и романсе“, бави се жанровима са којима је Толкин био повезан у претходним потпоглављима. Кандидат указује на немогућности адекватне дефиниције ових жанрова која би се базирала на ванкњижевним интерпретативним оквирима, попут идеолошког, антрополошког или психолошког. Ниједан од ових приступа, истиче кандидат, није у стању да одреди праву природу ни витешког романа нити романсе, те с тим у вези унапред омогући адекватно тумачење Толкина чије дело је у тесном односу са овим жанровима.

Шесто потпоглавље, „Витешки роман, Толкин и антиредукционизам“, повезује немогућност одређења суштине витешког романа и романсе са нововековним позитивизмом и редукционизмом. Кандидат указује на то да је дух целокупног Толкиновог дела - и академског и прозног - антиредукционистички. Опорање свођењу жанрова на одређени слој је аналогно отпору који Толкин изражава према савременој материјалистичкој, рашчараној култури. Кандидат овде истиче укрштање Толкинових теоријских ставова и уметничке реализације у виду конкретних дела.

Друго поглавље, „Историјски преглед средњовековног витешког романа“, састоји се од четири потпоглавља: 1. Преглед корпуса витешких романа, 2. Писац витешких романа, 3. Свет витешког романа, 4. Циклуси средњовековног витешког романа (са деловима 4.1. Римски циклус, 4.2. Каролиншки циклус, 4.3. Артуријански циклус (даље подељен на делове 4.3.1. *Историја британских краљева* Џефрија од Монмута, 4.3.2. *Васов Роман о Бруту*, 4.3.3. *Лајамонов Брут*, 4.3.4. *Кретјен де Троа*, 4.3.5. Циклус *Ланселот-Грал / Вулгата*, 4.3.6. *Алитеративна смрт Артурова* и *Артур у строфама* и 4.3.7. *Смрт краља Артура* сер Томаса Малорија), 4.4. Енглески циклус и 4.5. Синтеза артуријанског и енглеског циклуса у *Сер Гавејну и Зеленом витезу*).

Прво потпоглавље, „Преглед корпуса витешких романа“, поставља основна питања којима ће се бавити ово поглавље. Ова питања тичу се писаца витешких романа,

специфичне мимезе света витешког романа, као и тиме какви све витешки романи постоје и како се могу поделити.

Друго потпоглавље, „Писац витешких романа“, даје кратку скицу портрета типичног аутора витешког романа. Он је често непознат, *није* витез (осим у случају Малорија) нити професионални војник, већ чешће повезан са црквеним окружењем које је у Средњем веку било бастион писмености. Кандидат такође указује на опсег инвенције код писаца витешких романа, од стваралаштва рапсода који комбинују постојеће матрице, теме и мотиве и који често сачињавају популарне али не и нарочито оригиналне романе, па све до дела промишљених иноватора какви су Кретјен де Троа или Песник *Бисерке*. Уочава се да су и један и други аспект присутни такође у случају Толкина и његовог стваралаштва.

Треће потпоглавље, „Свет витешког романа“, бави се мимезом времена и простора у витешким романима. Уочавају се бајковити, фантастични елементи попут занемаривања великих просторних раздаљина у приповедању, измишљених краљевина, протока времена у служби нарације. У исто време кандидат указује на то да у већим делима попут *Сер Гавејна и Зеленог витеза* третман времена и простора није произвољан већ да је снажно искоришћена симболика светог времена, будући да се радња дешава у контексту једног од главних хришћанских празника - Божића. Такође, кандидат истиче да време у витешком роману није кружно време претхришћанског, паганског схватања света, већ управо линеарно хришћанско историјско време које има свој почетак и крај и говори о свету који је у стању регресије од првобитног раја до судњег дана и краја света. Поново се истиче веза са Толкиновом употребом времена у његовим главним делима као што су *Господар прстенова* и *Силмарилион*.

Четврто потпоглавље, „Циклуси витешког романа“, даје историјски преглед четири циклуса који су утврђени у складу са општеприхваћеним стањем у студијама витешких романа и романсе. То су Каролиншки, Британски, Римски и Енглески циклус. Каролиншки циклус је типично континенталан и везан за историју Франачке државе. Римски циклус проистекао је из класичне књижевности. Само су Британски и Енглески циклус очигледно повезани са британским острвима. Ипак, кандидат је истраживши адекватну литературу дошао до закључка да су сва четири циклуса присутна у енглеској средњовековној књижевности и представљена целовитим делима или макар фрагментарно. Ипак, највише пажње кандидат посвећује Британском циклусу, пратећи његов развој од псеудоисторијских почетака у делу *Историја британских краљева* Цефрија од Монмута, преко песничких обрада ове историје код Васа и Лајамона, Кретјенових епизодичних и иконичких ремек-дела, те сумативне *Вулгате*, све до енглеских доприноса овом циклусу у виду *Алитеративне смрти краља Артура* и *Артура у строфама*, којима у витешки роман враћа епска нота. Сва та дела су заправо својеврсна припрема за још једно сумирање артуријанске традиције у виду *Смрти краља Артура* сер Томаса Малорија. Кандидат се нарочито потрудио да направи аналогију или повуче везу између наведених дела и Толкиновог опуса, указујући тиме на везе између средњовековне

књижевности и Толкина. Ово потпоглавље такође представља адекватан увод у такозване „студије извора“, а указане везе могу се искористити и при разумевању и тумачењу дела других аутора. Посебно потпоглавље кандидат посвећује *Сер Гавејну и Зеленом витезу*, делу које сматра кључним за разумевање Толкиновог стваралаштва, будући да је Толкин такође био преокупиран овим делом које је приредио за универзитетску наставу и превео на савремени енглески. У *Сер Гавејну и Зеленом витезу* кандидат уочава синтезу између Артуријанског циклуса који одише аристократском, дворском атмосфером и Енглеског циклуса који се чешће бави судбином малог човека и стога је ближе бајци, да би потом исту синтезу нашао у Толкиновом делу, које такође балансира између епског и витешког, високог и ниског регистра, великог јунаштва и малих људи, краљева и хобита.

Треће поглавље, „Од витешког романа до романа и фантазије“, састоји се од три потпоглавља, 1. Витешки роман, индивидуација и роман, 2. Витешки роман, чудесно и фантазија и 3. Толкинова теорија фантазије (са деловима 3.1. Faërie, њени извори, и њихова употреба и 3.2. Функције вилинске приче).

У првом потпоглављу, „Витешки роман, индивидуација и роман“, кандидат истиче прву од две главне споне између средњовековне и савремене књижевности. У витешком роману, кандидат уочава битну разлику у односу на еп, који у динамици појединац-заједница нарочит нагласак ставља на интересе заједнице, њену одбрану и одржавање наспрам спољног непријатеља. У витешком роману кандидат уочава супротну тенденцију. Јунак је тај чијем се приватном животу посвећује пажња, често на уштрб интереса средине из које долази. По први пут у витешком роману се књижевност бави унутарњим развојем лика, било од грешника до свеца, било од незрелог до зрелог човека. У том смислу, кандидат сматра да су антрополошке и психолошке критике у једној мери биле у праву када су примениле начела индивидуалне психологије на тумачење ових прича иако се у томе и претеривало. Кандидат поново у својим истраживањима уочава антиредукционистичко становиште. Витешки роман поставља питање „Шта је човек?“, али не претпоставља ниједан конкретан одговор осим да је то биће које се пита о смислу свог постојања и које то питање поставља кроз авантуру. Витез је савршен човек не због тога што има велику физичку снагу, моралну надмоћ или аристократско порекло, већ због тога што је увек спреман да се упусти у авантуру која ће му неизбежно променити светоназоре и довести га у својеврсну егзистенцијалну кризу. Ова усредсређеност на судбину појединца јесте главна заоставштина витешког романа која је касније доспела у модерни роман. Ипак, како наглашава кандидат, модерни роман се разликује по томе што је у стављању нагласка на унутарњи живот отишао предалеко, у чисти субјективизам и индивидуализам. Кључна разлика између романа и витешког романа у погледу третмана главног лика јесте у томе што лик романа своју потрагу врши у рашчараном, суженом свету који он разуме само на основу личних перцепција, чиме је углавном осуђен на живот апсурда. Кандидат у овом потпоглављу даје и сажету дијалектику овог развоја од Средњег века до савременог света, пратећи судбину јунака у енглеској ренесанси, готској

књижевности, романтизму, све време повезујући своје налазе са филозофским и теолошким претпоставкама ових епоха.

Друго потпоглавље, „Витешки роман, чудесно и фантазија“, бави се другим током историјске дијалектике започете витешким романом. Кандидат разматра природу чудесног у књижевности и утврђује да оно у витешком роману има нарочиту улогу која се не може свести на изазивање шока или чуђења код читаоца или слушаоца. Чудесно у витешком роману не треба посматрати у рационалистичком кључу већ у контексту средњовековне поетике, филозофије и теологије. Очигледна фактичка неистина тако би била само један од слојева значења и неки фантастични елемент је и даље могао имати дубље симболичко или поучно значење. Кандидат потом прати однос према чудесном током векова који су уследили и утврђује да тај однос постаје све негативнији како долази до јачања индивидуализма, субјективизма. Својеврсни врхунац се види у рационалистичким филозофијама које су чудесно свеле на бесмислицу, пуко маштање, ирационално. Тек након оваквог екстремног отклона, примећује кандидат, почиње апологија чудесног у романтизму када се јављају прве праве теорије фантастике. Кандидат врши преглед ових теорија, почевши од Колрица, преко Џорџа Мекдоналда, Г. К. Честертона. Колриц, који је најнепосредније у сукобу са субјективним светоназором, има и најсубјективнију теорију фантастичног која се ослања на поверење читаоца и вољну одлуку којом се фантастично реализује у свести упркос томе што је очигледно неистинито. Већ код Џорџа Мекдоналда и Честертона се јавља идеја да успешно остварена фантазија почива на вештини и труду писца који пажљиво гради доследан и уверљив књижевни свет.

У трећем потпоглављу, насловљеном „Толкинова теорија фантазије“, кандидат излаже Толкиново схватање проблема фантазије. Толкин се такође осврће на Колрицову теорију, приклањајући се ипак Мекдоналдовом и Честертоновом становишту. Континуитет са витешким романом остварен је у његовом занимљивом открићу да 'faerie' код Џона Гауера не означава ниједно конкретно вилинско биће већ вилинску земљу. Он на томе гради своју тезу да је питање фантазије питање специфичне атмосфере у којој су чуда могућа. У овом потпоглављу, кандидат се позабавио начином на који је Толкин дефинисао фантазију, њене функције и сврху. Посебно је битно што је и овде одржан континуитет са антиредукционизмом који је значајно фигурирао у првом делу тезе. Фантазија управо служи да нас ослободи свођења света на одређене материјалне узроке. Друга главна функција, истиче кандидат, такође повезује јунаштво и хришћанство. Наиме, Толкин поново враћа фантастичне приче - мислећи тиме углавном на бајке али свакако и на витешке романе које одликује иста врста завршетка (срећан крај) - у орбиту хришћанског гледања на свет. Као што су за средњовековне људе паганизам и класична филозофија и књижевност биле и припрема за јеванђеља, тако је и за Толкина срећан крај бајке и витешког романа такође припрема за Христово васкрсење. Према Толкину, истиче кандидат, фантастично нас опоравља на два начина: тако што нас ослобађа од скучених погледа на стварност и тако што у нама буди наду да су животне битке вредне борбе.

Толкин сматра да нас фантазија у исто време извучи из уског субјективистичког гледања у један широк, простран, неограничен свет а затим нам улива поверење у тај свет упркос свим опасностима којима он обилује за малог човека. У овом потпоглављу кандидат све време повлачи паралеле са Толкиновим конкретним делима, тиме поткрепљујући своје тезе.

Четврто поглавље, „Толкинова призма“, састоји се од четири потпоглавља: 1. Преглед Толкиновог опуса, 2. Свет Толкинових дела, 3. Приче о неуспешној потрази (са деловима 3.1. *Пропаст Артурова*, 3.2. *Песма о Отруу и Итрун* и 3.3. *Деца Хуринова*) и 4. Приче о успешној потрази (са деловима 4.1. *Фармер Џајлз од Хема*, 4.2. *Хобит* и 4.3. *Господар прстенова*).

Прво потпоглавље, „Преглед Толкиновог опуса“, даје сажету класификацију Толкинових *фикционалних* дела, правећи провизорну разлику између великих и мањих дела или дела која припадају његовој конструисаној митологији и дела која остају изван ње. Ипак, кандидат истиче јединство између свих дела на дубљем плану и у прилог те тезе цитира релевантне ауторе.

Друго потпоглавље, „Свет Толкинових дела“, аналогно је сличном поглављу из првог дела дисертације, „Свет витешког романа“. Кандидат доказује да постоје јаке везе између светова витешког романа и Толкинове романсе. Нарочито се истиче средњовековна аналогија између стварања света и музике која значајно фигурира у Толкиновом *Силмарилиону*. Ту је и хришћанско линеарно поимање времена у којем је све ново, односно нема враћања истог, што омогућава да свака индивидуална судбина буде оригинална и тиме отвара простор за истински развој лика и његов раст или пропадање.

Треће потпоглавље, „Приче о неуспешној потрази“, састоји се од три дела у којима се обрађују Толкинова дела *Пропаст Артурова*, *Песма о Отруу и Итрун* и *Деца Хуринова*. Ова дела имају сва обележја романсе, од наративне структуре до авантуре, преплета. Међутим, оно што их карактерише јесте што су нека врста антиромансе, односно, романсе са злосрећним крајем. Кандидат анализира судбину јунака за којег је свет рашчаран и лишен чуда. Ликове из ових дела - Мордреда, Отруа и Турина Турамбара - одликује цинизам, препуштање злом усуду, материјалистичко гледиште и сходно томе попуштање основним поривима и подлагање страховима од смрти, будућности, неизвесности. Недостатак вере, истиче кандидат, јесте оно што води ове ликове у пропаст. Иако су окружени најразноврснијим чудима, они ипак остају затворени искључиво у самонаметнутом субјективизму према којем се представа о свету гради по мери њиховог личног искуства. Тако Мордред не може да се уздржи од порива да отме туђе док му у исто време не пада на памет да икада створи нешто ново или да себе изграђује као што доликује витезу. Отруа пада у очај јер не може да има децу и хита за брзим решењима. Турин Турамбар је попут модерног човека који констатује да су нас богови напустили и да смо препуштени злој коби, природним силама, детерминизму. Ипак, упркос мрачним окончањима ових прича, кандидат закључује да ова Толкинова дела и даље илуструју главну поенту и поетику фантазије. Да су само ликови били мање отуђени и отворени за

чудо, исходи би били другачији. Поништава се типичан срећни крај романсе али се тиме потврђује њен дух. Фантастично је и даље присутно и читалац га је итекако свестан. Према кандидату, Толкин даје својеврсну дијагнозу савремене свести која на сличан начин затвара очи пред великим делом реалности, пристајући на уски сцијентизам, позитивизам и материјализам.

У четвртом потпоглављу, „Приче о успешној потрази“, кандидат анализира дела *Фармер Џајлз од Хема*, *Хобит* и *Господар прстенова*. Кандидат повезује сва три дела са средњовековним делима као што су *Сер Гавејн и Зелени витез*, *Беовулф*, германски митови и саге. Посебно се истиче континуитет са средњовековним витешким романом, формално-структурално (заплет, нарација), тематско-мотивски (преузети топоси, симболика) као и филозофски и светоназорно. У овом делу демонстрирају се три случаја успешне потраге, која за кандидата означава две ствари. Најпре, ради се о успешној индивидуацији јунака, који од обичног, уплашеног пољопривредника постаје прави вођа (Џајлз), или од хобита навиклог на удобност буржоаског постаје херојски лик (Билбо), до плејаде ликова у *Господару прстенова* који од обичних малих људи постају спасиоци, витезови, краљеви. Кандидат доказује да се овај раст ликова омогућава на више начина. Један од њих је одржавање живе везе са традицијом, и у сваком од ових дела постоји лик који посредује између прошлости и садашњости - парох у *Фармеру Џајлзу од Хема* и Гандалф у *Хобиту* и *Господару прстенова*. Дакле, постоји двострука паралела: између Толкинових дела и дела његових претходника, и између ликова његових дела и прошлости светова у којима се крећу. Кандидат такође скреће пажњу на ширење свести ликова који су из својих удобних или скучених окружења бачени у авантуру или поход, те успевају да се снађу и остваре срећан крај. У том сегменту повезује се поглавље о индивидуацији и развоју лика са анализама конкретних Толкинових дела. Још једна веза која је остварена у овом потпоглављу јесте она између сегмента о функцијама фантазије (као што су утеха, опоравак, чишћење перцепције) и њихових конкретних остварења у Толкиновом делу. То је нарочито очигледно у *Господару прстенова* који на најкомплекснији начин одражава како Толкинове ставове о књижевности, фантазији, језику, тако и средњовековне изворе и узоре. Наиме, у *Господару прстенова*, закључује кандидат, фантастични обрт на крају романсе (*еукатастрофа* како Толкин назива тај феномен) тесно је повезан са Провиђењем које тајно управља догађајима. У срећном крају *Господара прстенова* срећу се вера и фантазија на идеалан начин, иако је већ у претходним анализама приказана Толкинова доследност и унутрашње јединство његове поетике.

Пето поглавље или „Закључак“, као завршни део докторске дисертације резимира и синтетиче истраживање и закључке до којих је кандидат дошао у својој докторској дисертацији. Кандидат се осврће на дисертацију као целину и показује неминовност историјске дијалектике која је у једном правцу водила од витешког романа ка роману, а у другом правцу од витешког романа ка фантазији и романси, док се у исто време филозофска мисао кретала од средњовековног преплета хришћанске теологије и филозофије до нововековног рационализма, емпиризма и позитивизма. У том смислу

витешки роман новог века јесте романса која врши повратак хришћанског становишта, враћа свето у секуларизовани свет и настоји да поништи његову рашчараност. Кандидат у закључку истиче да повратак ширем гледању на свет није једноставан или једнослојан. Романса је контратежа субјективизму у књижевности, али је исто тако и симптом повратка сличних тенденција у филозофији. Ни читалац не испада из ове комбинације јер читањем оваквих дела добија шансу да изнутра промени своја становишта. Кандидат затим закључује да промена не мимоилази ни књижевног критичара и у задњем делу закључка понавља да усвајање претпоставки уграђених у савремене теорије фантазије и романсе такође значи и нередуктивно, ограничено тумачење дела и позива на живи сусрет са књижевним делима као јединственим и непоновљивим уместо претерано једноставног укалупљивања у историјске епохе, жанрове, идеологије. Из свега наведеног следи да је ова теза један филолошки подухват у старом значењу ове науке, односно, да су њоме повезане нити књижевности, културне историје, лингвистике, заједно са неизбежним упливом филозофске и теолошке мисли.

II Оцена о испуњености обима и квалитета у односу на пријављену тему

Докторска дисертација *Дело Ц.Р.Р. Толкина у светлу дијакхронијског сагледавања витешког романа Данка Камчевског* потпуно је испунила циљеве и доказала хипотезе формулисане у пријави теме. Тиме се истовремено потврђује да је пријављена тема била подобна и захтевна за израду докторске дисертације. Кандидат је демонстрирао да тема којом се бавио има далекосежне последице на више нивоа. Темељно поређење средњовековне књижевности и Толкинових дела отворило је нове путеве и за медијевистичке студије и за студије Толкина, савремене фантастике и романсе. Поред тога, дисертација је указала на одређене слабе тачке у досадашњим теоретским и критичким приступима и на основу претпоставки средњовековне поетике и Толкинових теоријских ставова понудила једну комбинацију феноменолошког и херменеутичког става. Чињеница да дисертација не само да је пронашла место за дело Ц.Р.Р. Толкина у дијакхронијској дијалектици започетој витешким романом већ и произвела и друге, не мање битне, резултате у погледу природе жанрова, опасности редуктивних приступа, суштине фантазије и чудесног, говори о томе да су дисертацијом заправо обрађени и проблеми који нису били очигледни при пријави али који су се природно наметнули кандидату и које је он успешно разрешио.

Кандидат Данко Камчевски се током израде ове докторске дисертације уредно придржавао методологије коју је навео у својој пријави, користећи аналитичко-синтетички и херменеутички метод. Уредно је консултовао примарну литературу, у највећој мери на изворним језицима, укључујући ту и текстове на средњоенглеском језику. Опсег секундарне литературе коју је користио је више него задовољавајући, а садржи како

велики број монографија, тако и бројне радове објављене засебно у виду чланака. Ширини истраживања свакако доприноси општа литература која се тиче културне историје, филозофије и антропологије. Наведени чиниоци довели су до тога да је теза слојевита, испуњена занимљивим поређењима и аналогијама, као и дубоким увидима, што је све допринело квалитету њене примарне функције, односно, књижевне анализе.

Кандидат се у тези служио и дедукцијом и индукцијом. Најпре је у уводном поглављу поставио основне тезе, а затим их је следио и сходно контексту проширивао новим увидима и закључцима. Кандидат је указао на чињеницу да се Толкиново дело не сме тумачити само са тачке гледишта савременог романа, јер свака озбиљна анализа мора располагати и познавањем суштине романсе која се развијала паралелно са романом. Кандидат је такође утврдио да не само да се Толкиновом делу често неадекватно прилазило као нечему што није довољно роман, већ да је и разумевање романсе као жанра (или модуса, у зависности од критичара) на сличан начин било искривљено давањем предности искључиво роману као доминантном књижевном жанру. Дакле, кандидат је указао на то да су коришћени погрешни критеријуми и у књижевној критици на примеру Толкина и у књижевној теорији на примеру романсе. Како је сваки конкретни критички приступ увек теоријски заснован, кандидат је сматрао да је поврх повлачења паралеле између Толкинових и средњовековних дела неопходно рашчистити и однос између жанра којем припадају Толкинова дела (романса) и жанра којем припадају средњовековна дела (витешки роман). То је кандидата одвело до далекосежних закључака не само о природи ова два жанра већ и о природи фантастичног, односно, чудесног, те су тиме очекивања у погледу резултата дисертације Данка Камчевског више него задовољена.

III Значај и допринос докторске дисертације са становишта актуелног стања у одређеној научној области и оцена њене оригиналности

Докторска дисертација Данка Камчевског *Дело Џ.Р.Р. Толкина у светлу дијахронијског сагледавања витешког романа* припада подручју средњовековне енглеске књижевности, енглеске књижевности двадесетог века и теорије књижевности.

У српској англистици ретке су студије овог обима на тему дела Џ.Р.Р. Толкина, о којима су углавном писани краћи радови. С друге стране, ни код нас ни у иностраној књижевној критици до сада није било радова у којима би се Толкиново дело контекстуализовало у светлу витешког романа. У том смислу, ова дисертација представља новину и оригиналан допринос јер се у њој по први пут успоставља веза између Толкиновог стваралаштва и средњовековне књижевности (а нарочито витешког романа), која ће свакако бити од велике користи будућим истраживачима јер ће моћи да је даље продубљују и шире.

У исто време ово је прва студија која на нов и сложен начин повезује низ књижевних жанрова попут витешког романа, романсе, романа и фантазије. Утврђене су не само релације унутар књижевне теорије већ и између књижевне теорије и других области људског интересовања као што су филозофија и теологија, те је кандидат показао да се феномену фантазије не може прићи без постављања питања о природи свести, вере, поверења, улоге рационалног ума, интуиције, осећања. Кандидат је такође утврдио да је један од аспеката који доприносе неразумевању како жанрова тако и средњовековних и Толкинових дела специфична клима Новог века заострена у деветнаестом веку позитивизмом и материјализмом, којој су на свој начин допринеле и психоаналитичке, идеолошке и релативистичке постмодерне теорије двадесетог века.

Кандидат заправо позива на својеврстан повратак феноменологији у смислу идеје да се дела тумаче на основу њих самих. Занимљиво је да је упориште за то становиште нашао не само у теоријским доприносима феноменологији и херменеутици двадесетог века већ и у самим делима и коментарима аутора, почевши од Средњег века (Кретјен де Троа) до Толкина. Нарочит нагласак је стављен на хришћанску димензију обрађених књижевних дела која је такође испреплетена са феноменолошким приступом тумачењу. Пошто је по хришћанском разумевању свако биће јединствено и непоновљиво, сврсисходно је на исти начин прилазити и књижевним делима и жанровима, односно не дозволити да неко Толкиново дело буде само модулација романсе а романса модулација романа.

Докторанд је користио релевантну литературу и водио је рачуна да цитира и најновија истраживања у датој области. Истраживање је обављено на завидном корпусу дела - покривени су сви значајни средњовековни аутори витешких романа и њихова дела, као и сва Толкинова значајна дела, а поред тога и сви значајнији теоријски модели - може се рећи да истраживање овог обима до сада није постојало у српској науци. Из тога следи да је према свим критеријумима дисертација *Дело Џ.Р.Р. Толкина у светлу дијахронијског сагледавања витешког романа* оригинално и вредно научно дело.

IV Научни резултати докторске дисертације, примењивост и корисност резултата у теорији и пракси и начин презентовања резултата научној јавности

Имајући у виду циљеве, домете и актуелност докторске дисертације Данка Камчевског, научни резултати његове дисертације су теоријски и интерпретативни. Дисертацијом је остварен значајан помак у разумевању жанрова, што представља теоријски допринос. Будући да су појмови витешког романа и романсе до сада били релативно штуро обрађивани у нашој научној заједници, резултати до којих се дошло представљају солидну полазну тачку за будуће истраживаче. Размотрени су проблеми одређених интерпретативних оквира (психоаналитичког, идеолошког, антрополошког) и указано на

њихове слабости, док је у исто време кандидат истакао предности феноменолошког и херменеутичког метода које је доследно примењивао у својим анализама.

Паралела између Толкина и средњовековног витешког романа у српској науци до сада није била истраживана, те ће ова дисертација бити забележена као први корак на који ће сви будући истраживачи моћи да се позивају у својим истраживањима. О природи фантастичног у књижевности је, истина, писано доста и у домаћој и у иностраној стручној литератури, али веза између витешког романа, романсе и фантазије није била тако темељно истраживана те је у том смислу кандидат дао вредан допринос тој дискусији. Стога сматрамо да би било веома корисно ову дисертацију публиковати да би њени резултати што пре постали доступни научној јавности.

V Преглед остварених резултата рада кандидата у одређеној научној области

Кандидат Данко Камчевски је објавио четрнаест научних радова у часописима са листе ресорног министарства, укључујући и часописе високих категорија (M51). Поред тога, кандидат је објавио један рад и у иностраном часопису са Томсон-Ројтерс листе, који је изузетно високо котиран (M22). Највећи број радова припада књижевнотеоријској области, англистици, медијевистици и фолклористици. Овде се наводи библиографија тих радова објављених у часописима и зборницима са стручних скупова и симпозијума, са следећим категоријама:

Радови из категорије M22:

1. Данко Камчевски (2013): "Orality and Humour in *Sir Gawain and the Green Knight*", *Fabula*. Volume 54, Issue 3-4, Pages 263–274, ISSN (Online) 1613-0464, ISSN (Print) 0014-6242).

Радови из категорије M51:

1. Данко Камчевски (2012): „О далекосежним последицама филологије Вука Стефановића Караџића и браће Грим“, *Наслеђе*, бр. 23, год IX, стр. 103-117 (ISSN: 1820-1768, УДК: 811.163.41:929 Караџић В.С., 821.112.2.09 Грим. Ј., 821.163.41.09:398]:821.112.2.09)
2. Данко Камчевски; Маја Милутиновић; Јелена Андрејић (2011): „Две врсте лутања у англосаксонској елегији *Потукач*“, *Филолошки преглед*, vol. 38, no. 2, стр. 143-155. (ISSN: 1800-8542, УДК 821.111.09-143"04/14")

3. Данко Камчевски (2010): „'Stars, hide your fires...' – A study in Shakespeare's psychological method“, FACTA UNIVERSITATIS Series: Linguistics and Literature Vol. 8, No 2, Ниш: Универзитет у Нишу, стр. 153 – 162. (ISSN 0354-4702, УДК 821.111.09-2 Шекспир В.)

Радови из категорије М52:

1. Данко Камчевски (2015): „Овен Барфилд: филологија, еволуција свести и криза савременог друштва“, Анали Филолошког факултета, књига XXVII, свеска I (посвећена др Јасни Јанићијевић, редовном професору Филолошког факултета у Београду), Београд, стр. 183-208 (ISSN: 0522-8468, УДК 929:81 Овен Б., 811.111'37(091)).
2. Данко Камчевски (2011): „Природа као женски принцип у роману Џ.Р.Р. Толкина и адаптацији Питера Џексона“, Књижевност и језик, год. 58, бр. 3-4, стр. 341-356 (COBISS.SR-ID: 514652846, ISSN: 0454-0689, УДК: 821.111.09-312.9).
3. Данко Камчевски (2010): „Парадокс у поезији Виљема Блејка“, Књижевност и језик, LVII/1-2, стр. 139-145. (ISSN: 0454-0689, УДК: 821.111.09-1 Blake W.)

Радови из категорије М53:

1. Данко Камчевски (2013): „Савремена приповетка за децу Љубице Жикић“, Липар, година XIV, број 51, стр. 255-261 (ISSN 1450-8338, УДК: 821.163.41-93-32.09 Жикић Љ.);
2. Данко Камчевски (2012): „Арундати Рој: мит и лаж“, Липар, година XIII, број 49/2, стр. 17-39 (ISSN: 1450-8338, УДК: 821.214-31.09 Рој А.,);
3. Данко Камчевски (2014), „Заводник Дејана Огњановића: зацртана путања и вео на ивици појавности“, Липар, година XV, број 53, стр. 249-252 (ISSN: 1450-8338, УДК: 821.163.41.-31.09 Огњановић Д.).

Радови из категорије М45:

1. Данко Камчевски (2011), „Бег као функција бајке“, Савремена проучавања језика и књижевности, год. 2, књ. 2, Крагујевац: Филолошко-уметнички факултет, стр. 155-162 (ISBN: 978-86-85991-31-8)
2. Данко Камчевски (2012): „Истрага и ехо у драми Пепео пепелу Харолда Пинтера“, Савремена проучавања језика и књижевности, год. 3, књ. 2, Крагујевац: Филолошко-уметнички факултет, стр. 147-153 (ISBN 978-86-85991-40-0, УДК: 821.111.09-2 Пинтер Х.);
3. Данко Камчевски (2013): „Смрт и визија раја у *Лучи микроkozма и Бисеру*“, у: Лаковић, Александар Б. / Јашовић, Голуб / Николић, Часлав, *Његош: ријеч скупља два вијека, зборник радова о песничтву Петра II Петровића Његоша (1813-2013)*,

Крагујевац: Удружење писаца Крагујевца, стр. 209-225 (ISBN 978-86-83545-54-4, УДК: 821.163.41.09-13 Петровић Његош П. II:271.2, 271.2-188.5);

Некатегорисани радови:

1. Данко Камчевски (2015): „Biljana Đorić Francuski: *Biseri Radža*“, *Komunikacija i Kultura Online*, Godina VI, broj 6, str. 355-359;(e-ISSN 2217-4257 (Online), UDK 930.85(540)(049.3) 325.36:141.78]:82(540)(049.3))

На основу наведене библиографије јасно је да је кандидат Данко Камчевски озбиљно посвећен научном раду, као и да поседује низ запажених резултата, како у реномираним иностраним часописима тако и у цењеним домаћим часописима, и да поред тога и учествује на релевантним научним скуповима и конференцијама.

VI Закључак и препорука

Комисија на основу свега изложеног у овом Извештају сматра да је Данко Камчевски научно и теоријски квалитетно обрадио проблематику разумевања и тумачења дела Ц.Р.Р. Толкина у оквирима историјске дијалектике витешког романа, романсе и фантазије. У својој докторској дисертацији *Дело Ц.Р.Р. Толкина у светлу дијахронијског сагледавања витешког романа*, кандидат се показао као посвећен и вредан млади научник. Темељно је истражио релевантну литературу, одлично влада методологијом истраживања књижевних текстова (компаративни, аналитичко-синтетички и херменеутички приступ), на одговарајући начин се служи различитим могућностима анализе, у стању је да врши смислене и прецизне синтезе, и педантно и пажљиво одређује феномене и проблеме који су у вези са проблематиком историјске дијалектике жанрова, књижевном историјом, интелектуалном историјом, као и религијским, идеолошким и друштвеним слојевима присутним у обрађеним делима.

Стога предлажемо Наставно-научном већу Одсека за филологију Филолошко-уметничког факултета у Крагујевцу да прихвати овде изнесену позитивну оцену о докторској дисертацији Данка Камчевског, под насловом *Дело Ц.Р.Р. Толкина у светлу дијахронијског сагледавања витешког романа*, и кандидату одобри усмену одбрану пред овом Комисијом.

У Крагујевцу,

20. 09. 2016.

КОМИСИЈА

1. Др Никола Бубања, доцент

Ужа научна област: Енглеска књижевност и култура

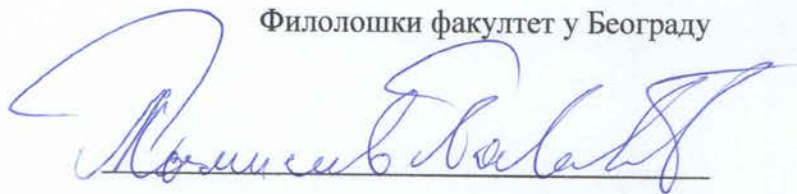
Филолошко-уметнички факултет у Крагујевцу

2. Др Милица Спремић Кончар, доцент

Ужа научна област: Англистика

Филолошки факултет у Београду

3. Др Томислав Павловић, ванредни професор

Ужа научна област: Енглеска књижевност и култура

Филолошко-уметнички факултет у Крагујевцу